

Маѿо Уљаревић

СУТЕРЕН

Књижевна награда
»Новица Тадић« 2022



Едиција
ПРИСУСТВА
Књига једанаеста

Уредник
Срба Ињаишовић

Рецензент
Желидраг Никчевић

Покретач и покровитељ књижевног конкурса и едиције
Министарство културе и информисања Републике Србије

*Мајо
Уљаревић*

СУТЕРЕН



Завод за проучавање културног развитка
Београд, 2022

На високо подигли се сутерени
Владислав Пејковић Дис

Језици из сутерена, тихи градски призори

Језици из сутерена
бјесомучно млатарају

У граду су срили
тихе призоре

и њима се нахранили

Гуштеров реп

autotomy – *The voluntary severance by an animal of a part of its body (commonly one of its own limbs), usually to escape capture by a predator that has seized that part. The part then regrows. Autotomy of the claws occurs in some Crustacea and of the tail in some Lacertilia (lizards). It is a defensive mechanism: in some lizards the detached tail continues to wriggle, distracting the predator while the lizard escapes.*

A Dictionary of Ecology, Michael Allaby

Сваки цртач зна да је човјек гомила објешених кобасица
умотана у кожу
А кад је то тако који је крајњи циљ
привремене снаге удова
јер ће свака кобасица да буде поједена
и сваки покрет и свака помисао
личи на трзај гуштеровог откинутог репа
који се мртав ипак жив копрца

Нотарско прело

Млада нотарка
плете фотокопирани уговор
света тишина
соба је добро угријана
ми нервозни у јакнама
на овом загушљивом прелу
једва чекамо вјетар и ваздух
а оне огољене у трикмајицама
набрелих брадавица и плаве
не журе никуд, полако обављају свој тихи рад
са прецизношћу шиваће машине
злаћаном наљепницом црвен конац печати
пружа ми га као амајлију, с осмјехом,
тражи незнатну награду
и враћа кусур од три цента
ова прецизна пророчица
ове три свете суђаје
глатких ногу и отворених деколтеа
оне су господарице црвеног клупка
и благосиљају сваки закон
без њиховог њежног додира
не можеш ни купити ни продати

Људска права

Одакле ми право да жваћем свијет и људе
има ли змија право да уједа –
пита ме књегиња лезбејки и оса
отео сам од смрти – кажем
из трезора централне банке отуђио
оно што је моје
сарађујем са агентима са оне стране
она страна је на мојој страни
а ја сам на страни оне стране
не подлијежем закону, по сопственој вољи
грим лудачке ријечи за ваше сићушне
ушне шкољке
јер само клемпави могу да резонују на овој фреквенцији
ситноуха господо начелници

Цегери

Педери, змије
дрогиране жене
курве
и остала господа
трчкарају са цегерима умјесто седла на леђима
у сваком цегеру јаше по један ђавао
кревели се и лоче из корита
и насмијано у пролазу клима
у знак поздрава
веселе се сви ђавли док виолину свира јарац
језици су им у слатку свађу свезани
из чворова осини мед точи
гутају га у медвјеђој омами
распојасане звијери у утегнутим одијелима
краљице смрти са флекама блуда по тијелу
у чистим бијелим хаљинама
и скакавци величине човјека
ако те виде да немаш цегер
и да ти очи не шљаште
куку теби самсоне прометеју одисеју
обријаће те заковаће те утопиће те
напашће те гује лаоконе
овдје нема мјеста за античке хероје

Језик недавно преминулог прослављеног ретора

Нисам гутао угаљ
А језик ми црн
Нисам жеравице јео
А језик ми сагорио
Како кренем ријеч да изустим
Тако се саспе у грло као пепео
И почне да дави

А некад се ваљао кроз уста
Палацао по зубима
Та дебела комадина мяса
Прокрвљена и румена
Наређивала је свијету око себе
Другим месима дириговала
Савијала их силином свог мишића

Мислили су у устима ми гром
А унутра је само тутњио бубањ мотора
Мислили су да ватра навире из утробе
Док димио је зубни ауспух

Сад ми у устима трули мртва риба,
Исклијао је као кртола,
Расцијепао се као кошуља од поскока

А можда још палаца обузет закашњелим рефлексом,
Као гуштеров реп бесмислено се баца по унутрашњости
лобање

Понавља псовке
Трачеве
Подлости
И напамет научене фразе

Можда пред глистама рецитује аутоматску поезију
У маниру надреализма:
„Добар дан, колијевка, и летећи пијевци. Трчаћемо али
слобода је измишљен појам”

Или
Какву сличну бесмислицу

А очи су се давно истопиле

Деца убијају псе на Божић

Не бацајте петарде децо
ви убијате псе
покварени ђавли
вама треба
стерилно детињство
најлон детињство
тихо детињство
гледам нешто – гледај нешто
тихо
меко
као вата
деца напуњена ватом
смирите ми дете оно болује од
вишка снаге а ја се стресам од петарди
које убијају мале кучиће
на прагове наших кућа као анђеол смрти долазе експлозије
и односе мале кучке морамо то спречити
тихо на Божић тихо тихо
деца од вате деца од вате
деца од вате морају бити
тиха
деца убијају псе на Божић

Дневник

Брада сврби
уши су вреле
игле су под очима
гаће стежу око струка
конобар просипа довољно мало кафе у тацну
да не мора да је очисти него је тако донесе
просторије су превише загријане
хладно је с ногу јер нема подне изолације
мрвице хљеба лијепе се за лактове
у граду је гужва а жена испред кочи на
трепћуће зелено свјетло и нагло стаје умјесто да прође
дјеца су данас безобразна, покварена
и краду
продавачица на каси прича досадне приче
комшиници која купује говеђу паштету

У хипербаричној комори

У хипербаричној комори планете нагло се
подиже притисак
и почиње зујање у ушима китова и фока
које имају осетљиво унутрашње ухо
пензионери седе са ногама у океану света
ножним прстићима стискају песак
пчеле су почеле да изумиру још много пре рата у
Украјини

Господа запишава даске

Господа запишава даске
масним прстима дира столове
једе док прича
пуши док једе
пије док пуши
пиша док прича
и запишава даске

Први утисци по рођењу

Старе дебеле жене троше на нас плин из својих упаљача
њихови осмијеси главни су доказ њихове равнодушности
ми смо царевићи
будући господари њихових меких груди
које су једини разлог што оне постоје
уз аплаузе изводимо акробације
тужна је наша судбина
и судбина наших дебелих жена са упаљачима

то су први утисци по рођењу

Аплауз

Они се међусобно тапшу по раменима
Честитају један другоме
Награде које су један другом дали
И књиге које излазе у десет примјерака
Само за најбоље другаре
Цитирају се међусобно
Бране један другога
Од напада који се нису стварно десили
У њиховим медијима
Које нико не чита
Осим њих који их и уређују
Коментаришу и сами себи одговарају на коментар
Завршавају измишљене факултете
Сами себи предају
Сами себе пропитују
И сами себи додјељују докторате
Сваки дан измисле два нова слова
Ја теби Вуче, ти мени Доситеју
Оснују нову организацију
И назову је
Форум, Центар, Институт
Окрутни донатори
Сулудих пројеката
Нису пуно марили за њихово здравље

Зато су данас ови литерарни јунаци
Под аплаузом
Тешко, тешко обољели

Испљунут

Каже се: кости му земља избацила

*їошїїо си млак
ни врућ ни хладан
исїљунућу їїе из своїих усїїа*

кости у земљу покопају
а оне се саме ископају
кад нису знале на вријеме
у земљу да пропадну
онда их пси по земљи разносе

*їоре – доље, їоре – доље
їоре – доље, їоре – доље
їоре – доље*

Не закопавајте ме дубоко

Очи су му биле исколачене
Ужаснуто је понављао

Не копајте ме
Не копајте ме
Не копајте ме
Дубоко

Док смо лопатама набацивали земљу
Не копајте ме дубоко
Да могу лакше да изроним
Јадник није знао
Да ће му плићи насип слабо помоћи
Кад се једном испод
Црна земља простре у свим правцима
Мало је вјероватно да ће наћи излаз горе

Гавран

Велики гавран наткрилио небо
Покровом од црног перја
Његово грактање не престаје

Мајке кукају – њему се моле
У његовој близини се не може дисати
Смрди на труло месо

Био ми је у плућима његов окот
Био ми је у мозгу његов кљун

По земљи су посијана његова јаја
Овога јутра прогутао је сунце
Овдје се више ништа неће видјети

Пошта

Из рова вам пишем, мили
Боли ме рука јако
Писмо ће бити кратко

Данас је непријатељ ударио
Погинуло је двадесет војника
Свих деветнаест сам знао

Знам да су вама данас ушли у село
Истражили су три куће
У нашем селу са три куће

Граната је пала до мене
Можда у истом часу кад су и до вас стигли

Има ли поште под земљом
Разносе ли црви писма међу мртвима

Школа

У основној школи
која носи назив
јуда искариотски

један професор личне хигијене
објашњава дјечи како се перу руке
зове се пилат

*зашто да се руке перу, зашто да се прљају
кад чак и врайци знају да се ојет прљају
пјевуши дјечак из последње клупе*

Јазавци

Јазавци се окупили на коктелу
шкиље
кезе се
и у малим групицама око округлих столова
лижу једни другима крзна

Кравате су им затегнуте до под грло
одијела упеглана
око њих се увијају јазавице

Славе дан независности свих глодара

Зубе су опрали у мишјој крви

Познаник

Један мој познаник
који је припадник више средње класе
има
стан у граду
викендицу на мору
разне хоби алате
сто за стони тенис и
специјално пластично помагало за скидање леда са
шофершајбне

он скија
вози бицикл
планинари
бави се макетарством и
рециклажом
иде у приватну клинику на преглед
шаље дјецу у приватни вртић
има свој приватни бизнис
жену не воли
на љубавнице и не помишља
не мијеша се у политику
сви политичари су исти

његова омиљена активност је да
са незаинтересованим изразом лица
као да је то нешто што му је потпуно неважно и што
узгредно помиње
скандалозну информацију
из прве руке
о неком важном човјеку
саопшти свом познанику из скупе теретане
коју обилази три пута недељно када иде на
пливање
кардио и
масажу

Поуздана информација

Најљепша три сјемена ће се смакнути
пчела, пшеница и овца
препричавала је баба познато пророчанство
није се позвала на извор којег нема али јасно је да је
информација поуздана
осјетило се то у гласу
говорила је као свједок
чело је било наборано а очи упрте у даљину
да смо је даље питали
сазнали би о стварима
о којима нико не зна
да смо је даље питали одговорила би и оно што нисмо
питали
одговорила би оно што није казала а није
ни знала шта је имала под језиком
јер то су биле поуздане информације

Црна мачка

се закачила за мене
прати ме
сједи у ћошку и
лежерно лиже шапе

није крива

ја сам је свезао
не дам јој да оде

храним је редовно

Ништа пред очима

Увијек ми мало недостаје
да се не пробудим
ипак, пред зору ме гравитација истргне
назад
уз лаж да припадам данима
и да ми припадају дани
једном сам прогледао
али пред очима нисам ништа нашао

Црвени чајник

Црвени чајник
препуњен водом

Тежина те је свезала
под тежином тргни се
кључа у теби
пјена ти са уста навире
пљујеш варнице – ужарену воду
утроба ти испарава

Да ли знаш да си слика првог хаоса?

Предавање

Питали су се на једном предавању
да ли је смрт само игра
да ли је жена муж
и док су мислили
о томе
у столицама су полако трулили
и топили се и умирали
и живот је прошао
и кости су остале
а нисмо ни вриснули

Ни жеравице ни слова

Ни жеравице ни слова у мом грлу
ни Ријеч ни неутажива жеђ
влажна усна дупља
пушта уредно влажне ријечи
пљувачком подмазане
лако клизе у уши неупућених
они са одобравањем климају
признају да сам рекао оно што нисам ни помислио
ја се поносно поклањам
запрепашћен величином своје гадости

Усисивач

Паучина по устима
Пепео по очима
Прашина по ћошковима
Највише по језику

Дај усисивач
Брзо

Магла

Цуре дани као крв
из носа
и ја прављен од глине
мокре
цурим у одвод

топи се упаљена воштаница
подгорица
и слива и она
у нека блата
иако кише нема

сви смо покисли и гладни

али нам се ништа не једе
од магле јесење
мокри
иако кише нема

Необузdana информација

Даћу ти једну важну информацију
у тој долини угнијездио бих јато пчела

Саслушај ме!

Твоја ушна шкољка прима ове ријечи
твоја ушна шкољка је добро мјесто

Слушај ово!

Састаћу се у теби
са једним важним
човјеком а ти
скувај кафу
лези
чекај
рашири

веш на балкону
имам за тебе важну информацију
свог коња свезаћу на оној ливади
а ти кад дође подне
приђи
вруће је
дај му воде

Трампа

Сваки проживљен живот
резултат је
трампе беспрегледног мноштва могућности
за само једну
промашену стварност
ово је правило
најбоље
одмах заборавити

У столарској радионици

Осјетио сам у једном тренутку
да ми је мисао сабијена челичном стегом
и да су сва копрцања узалудна
ако се не излијем по странама
или излетим као лоше стегнута даска и откотрљам се
у забачени ћошак радионице
гдје је столару тешко савити се по мене
али шта би таква даска радила у том ћошку
без ексера у себи
даска без ране
слободна само за прашину
боље је савити се дакле
у себе
и циједити своју воду
то је правило тврдоће

Границе пјесме

Могу дјеловати као утврђене једним насловом

Међутим

Она заузима простор који је немогуће одредити

Једноставним

Преломом текста

На прелазу

Само се тајна обрачунава
на последњем прелазу
све што се каже нестало је
само прећутано постоји
превише сам дао ушима
не тјерај ме да ти причам

Горња глад

Ухватила ме горња глад
да ли ћу икада доћи до краја ове улице
кошчат је пас којег водим
и сјенка му је дужа него моја
има ли краја овој улици
ухватила ме горња глад

Гроб

Сваки пут кад легнеш са женом
преварио си је
Сваки пут кад је љубиш
закопао си се у гроб

Космички телевизор

Још увијек немам доказе,
али снажно осјећам да је филм само илузија садржаја
и да суштински увијек гледамо у празан екран.
Да ли исто помисли добри Бог,
кад у доколици
прелиста канале свог космичког телевизора?

Запис

Носим своје коријење
оно што стане у кофер димензија
педесет пута четрдесет пута двадесет
сантиметара
јер то је максимална величина кофера на јефтиним
летовима
мађарске авио-компаније
умотан у фолију за заштиту пртљага
да обиљежи физички
територију мог душевно-тјелесног интегритета
да знам гдје треба да буде
кад се распакујем у новом дому
изусти неономад
човјек – нуспојава
и одлепрша у правцу неона

Палимпсести

Цртеж се претапа у слојевима
он је увијек тренутак који памти претходни а већ гази ка
идућем
у наслагама које су обрисане лежи његова суштина
приче које му претходе његова су историја
и нико не може рећи да се ради о фикцији

Врата

Питали су старог вратара
на прагу
како му је прошао живот

*Као да сам на ова вратића ушао
ана она изашао*

Тај вратар више није жив

Подмукло

Подмукло продајем
подмуклост
подмуклима
и онима
који мисле да нису
читањем се трансакција
окончава
увећање подмуклости
свакако
је
већ
загарантовано

Мали и велики

У малом џепу носим празнину
Могућност која се није десила
У малом џепу носим огромну тежину празнине
Сакривен је и нико га неће примијетити

У великом џепу носим све што јесте
Кад увучем шаку у џеп
Уједе ме пас кога сам прегазио
Лају на мене из џепа све моје стварности

Народни обичај
Нечийачу Појиних ѿјесама

Ја скочим три пута
ти скочиш седам
и доскочимо на исто

Бацимо жеравицу један другоме преко главе
па се мирбожамо

Ко доскочи након што скочи четири, пет или шест пута
умјесто три или седам

Тај остане на мјесту мртав
а ми га закопамо без нарицања

Такав је обичај

Пре игре 2

Чишачу Поинних ѿјесама

Бојиш ли се глави?

Ако кажеш да

Врат ти кидам

Ако кажеш не

Исто тако

Остаје да разумијеш

Шта је хтио да каже учитељ подижући свој кажипрст

Док ти глава пада на патос

Ако доскочи на врат

Играмо се

Кратко о хармсу

Господин Хармс је покуцао на моја врата. Нисам му
отворио.

Када сам се вратио у собу, Хармс је био у мојој шољи за
чај.

„Барабо, лупежу, хуљо” – рекох му.

„Али господине, ви то умишљате!” – довикну ми он из
дубине те исте шоље.

Почетак

Натегнути коњи на гуслама,
Наоштрене сабље у корама,
Напете у луковима стријеле,
Кундаци се за пасима бијеле,
Оседлани шарци за јахање,
Спремиле се жене за плакање,
У фиоци спремне су короте,
Туженима спремне су пороте,
Набрекле су јуначке мишице,
За кукање спремне кукавице,
Бепаница спремна је да пукне,
Бијели данак спреман је да мркне,
Отежали од воде облаци,
Сви синови стасали су мајци,
Мјешина се до врха препуни,
Све корито ријека напуни,
Завршили поскоци сунчање,
Све у селу заклано је јагње,
Плећке брава пуне црних флека,
Пожари се виде издалека,
Над Помпејом зрак дима се диже,
Грци Троје капији су ближе,
У кланац је стао Леонида,
Праоци су сјетили се стида,

Брут је за пас ножину зађео,
Милосрђеџем напуњен анђео,
Ђеле-кули већ смијеше се кости,
Окончани велики су пости,
На врата су закуцали гости,
Шта би биће нека Бог опрости.

Унатраг

Унатраг
натраг
у – нетраг

трагом
бестрага
без – трага

у три лијепе
нуле потицања

идем

Ванитас

Оне незреле јабуке
које сам бијесно просуо по путу
сазреле су у сјећању
набујале, угњечиле се
сада ме опија
јабуковача у сновима
а биле су још зелене
кад сам их расуо
од јабука
испекла се изврсна ракија
у казану времена
узалуд

Херцеговачки крш

Сваки тај камен
споменик је и гроб
Испод њих леже давно заборављени дивови
мирно чекају воскресeње мртвих
И већ видим како се бусење разгрће
камен пуца
И устају они насмијани и страшни
Један од њих пружа ми руку
Каже: ја сам ти ђед

Они који су се спасили

Који су смјели да побјегну једини су се спасили
од црног скакавца
обукли су се у црно

ушли
у пећину
и тада
изашли

лицем у лице
виде они
који су смјели да побјегну једини су се спасили

Немој да идеш на море

Жена чешља косу у Напуљу
прстима ломим хљеб
умачем у маслиново уље
вино је слатко
бос у трави пецам
Медитеран не постоји треба ићи
у планине
гдје су руке испуцале од вјетра
и болешљиво и гладно
се стење и кука
кукање је као наранџа
камен је лубеница
немој да идеш на море
Медитеран не постоји

Чудна птица

Дјевојка тресе себе са столњака тресући
Мрвице кроз прозор
Али у другој хаљини
Мекшој и провиднијој
А мрвице падају
А хаљина је жута

Моја глава на коцу
Испред Баба-Јагине куће
Или на табљи испред Манастира
Свеједно
А друштво весело не присјећа се прошлости

Недостаје ми чега није било
И клизи клизи
Кроз прсте
Свилена замисао

И трне језик и свијет у очима
Тужно је али не могу
Не могу
Не могу
Кроз ово стакло ти доћи
Чудна птицо

Нисам те видио али чујем ти лепет крила
Нисам те видио али знам да си жута
Нисам ти чуо пјесму али знам
Да све што нисам нисам
У себи у себи у теби

Сутерен

Зјапи одоздо
Гледа под сукње
Халапливо гута опушке

- 7 Језици из сутерена, тихи градски призори
- 8 Гуштеров реп
- 9 Нотарско прело
- 10 Људска права
- 11 Цегери
- 12 Језик недавно преминулог прослављеног ретора
- 14 Деца убијају псе на божић
- 15 Дневник
- 16 У хипербаричној комори
- 17 Господа запишава даске
- 18 Први утисци по рођењу
- 19 Аплауз
- 21 Испљунут
- 22 Не закопавајте ме дубоко
- 23 Гавран
- 24 Пошта
- 25 Школа
- 26 Јазавци
- 27 Познаник
- 29 Поуздана информација
- 30 Црна мачка
- 31 Ништа пред очима
- 32 Црвени чајник
- 33 Предавање
- 34 Ни жеравице ни слова
- 35 Усисивач
- 36 Магла
- 37 Необуздана информација
- 38 Трампа
- 39 У столарској радионици
- 40 Границе пјесме
- 41 Међутим
- 42 Једноставним
- 43 На прелазу

- 44 Горња глад
- 45 Гроб
- 46 Космички телевизор
- 47 Запис
- 48 Палимпсести
- 49 Врата
- 50 Подмукло
- 51 Мали и велики
- 52 Народни обичај
- 52 Пре игре 2
- 53 Читачу Попиних пјесама
- 54 Кратко о хармсу
- 55 Почетак
- 57 Унатраг
- 58 Ванитас
- 59 Херцеговачки крш
- 60 Они који су се спасили
- 61 Немој да идеш на море
- 62 Чудна птица
- 64 Сутерен

Књижевна награда »Новица Тадић« 2022

Библиотека ПРИСУСТВА

Књига једанаеста

Мајџо Уљаревић

СУТЕРЕН

Издавач

Завод за проучавање културној развикој

За издавача

Марко Крстоић

Редакција

Мирко Демић

Срба Ићаићовић

Жарко Миленковић

Желидрај Никчевић

Весна Тријић

Владимир Коларић (секретар)

Лектура

Маријана Милошевић

Дизајн и прелом

Оливера Баићјић Срећеновић

Тираж

300

Штампа

Рејро принт д.о.о.

Београд, 2022

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
821.163.41-1

УЉАРЕВИЋ, Мато, 1997-

Сутерен / Мато Уљаревић. - Београд : Завод за проучавање
културног развитка, 2022 (Београд : Ретро принт). - 64 стр. ; 21
см. - (Едиција Присуства ; књ. 11)

Тираж 300. - Књижевна награда "Новица Тадић" 2022.

ISBN 978-86-82170-07-5
COBISS.SR-ID 76128009